

Людмила БАЛДИЧ,
методист Рівненського державного
аграрного коледжу, м. Рівне

Ірина ЯКИМЧУК,
викладач Рівненського державного
аграрного коледжу, м. Рівне

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ У ВНЗ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті описані історичні засади ступеневої освіти, методи та принципи реалізації ступеневої освіти у контексті підготовки молодших спеціалістів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації як конкурентоспроможних фахівців.

Ключові слова: *ступенева освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень, освітньо-кваліфікаційна характеристика, кваліфікований робітник, конкурентоспроможність.*

В статье описаны исторические основы многоуровневого образования, методы и принципы реализации уровневого образования в контексте подготовки младших специалистов высших учебных заведений I-II уровней аккредитации как конкурентоспособных специалистов.

Ключевые слова: *многоуровневое образование, образовательно-квалификационный уровень, образовательно-квалификационная характеристика, квалифицированный рабочий, конкурентоспособность.*

Historical bases of degree education, methods and principles of realization of degree education in the context of preparation of junior specialists as competitive professionals of higher educational establishments of I-II degrees of accreditation are described in the article.

Keywords: *degree education, educative-qualificative level, educative-qualificative characteristic, qualified worker, competitiveness.*

Постановка проблеми. В умовах складної соціокультурної ситуації в кожній країні необхідні новий погляд та нове ставлення до навколишньої реальності, удосконалення змісту освіти на всіх ступенях, запровадження системи ступеневої професійної підготовки необхідних для суспільства кадрів. З цього випливає необхідність у постійному поновленні фахових знань, умінь і навичок сучасного фахівця, неперервності його професійної освіти. Неперервність навчання повинна полягати в тому, щоб дати можливість людині осмислювати на кожному етапі своєї життєдіяльності власний професійний досвід у загальному контексті реальної соціокультурної ситуації й оцінювати його відповідно до різних ролей, які вона відіграє в суспільстві.

Основні проблеми, з якими стикається молодь на ринку праці після закінчення ВНЗ і зумовили актуальність порушеної проблеми.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні є чималі здобутки співпраці освітніх та наукових установ, розроблено ряд програм підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів. Теоретичними та методологічними аспектами формування конкурентоспроможності персоналу, включаючи випускників ВНЗ займається значна кількість вітчизняних науковців. Серед них В. Калініченко, О. Грішнова, І. Зінов'єв та ін.

Але, не зважаючи на це, питання конкурентоспроможності фахівця на ринку праці у сучасних умовах потребують подальшого дослідження, особливо реалізації потенціалу випускників вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації на ринку праці, як основного джерела інноваційної економіки країни.

Постановка завдань

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні концептуальних засад ступеневої підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, визначенні критеріїв функціонування ступенів, побудові моделі підготовки фахівців та виявленні організаційно-педагогічних умов її впровадження.

Виклад основного матеріалу

Українська вища освіта бере свій початок із 988 р., коли київський князь Володимир відкрив у великих містах «школи книжного вчення». Продовжуючи кращі традиції батькової та візантійської шкіл, Ярослав Мудрий у 1037 р. створює при Софії Київській школу нового типу, де свого подальшого розвитку набула не тільки освіта, а й примножувались наукові знання, а пізніше – вітчизняні оригінальні наукові дослідження. Вітчизняні та зарубіжні джерела, що дійшли до нас із часів Київської Русі, свідчать про високий рівень навчання в княжих вищих школах що, на думку фахівців, дає всі підстави називати їх давньоруськими університетами, які до того ж і виникли значно раніше, ніж вищі навчальні заклади в Європі.

У XIII-XVI ст. практику ступеневої освіти українці набували в європейських університетах. З огляду на це важливе висвітлення історії ступеневої освіти, адже йдеться про європейські традиції та здобутки, що формувалися віками.

У закладах освіти XV ст. присвоювали ступінь «бакалавр» студентам, які витримали перший іспит, необхідний для досягнення вищих наукових ступенів – ліценціата, магістра або доктора. В Україні ступінь бакалавра проіснував до 1869 р. Із затвердженням у 1884 р. останнього Університетського статуту, скасували і вчений ступінь «кандидат» [1, с. 35-38].

На межі XVI-XVIII ст. в українській освіті відбулися істотні зміни. Було розпочато створення власних вищих навчальних закладів, що ґрунтувались на національних освітніх традиціях, поєднанні вітчизняного та кращого європейського досвіду. Студентам надавались наукові ступені бакалавра, ліценціата, магістра та доктора [2, с. 5-8].

Особливого розвитку вища освіта в Україні сягнула за часів Української козацько-гетьманської держави. Вона відігравала роль найбільшого наукового, освітнього, культурного центру всіх східнослов'янських народів.

У радянські часи надовго закріпились освітньо-кваліфікаційні рівні: «моло-

дший спеціаліст» (на базі технікуму, училища) та «спеціаліст» (на базі вищих навчальних закладів), а також наукові звання професора і доцента та наукові ступені доктора і кандидата. Широкий розвиток системи освіти забезпечив високий освітній рівень населення України. На 1987 р. кількість населення з вищою та середньою (повною й неповною) освітою становила понад 28 млн. осіб при загальній кількості населення понад 52 млн [1, с. 43-45].

Після здобуття в 1991 р. незалежності Україна почала формувати власну освітню політику й систему вищої освіти. Відповідно до рівня підготовки, матеріально-технічного забезпечення та наявності науково-педагогічних кадрів для визначення статусу вищих навчальних закладів встановлено чотири рівні акредитації, де готують відповідних фахівців:

- перший рівень – училище, технікум, інші, прирівняні до них, вищі навчальні заклади – кваліфікований робітник, молодший спеціаліст;
- другий рівень – коледж, інші, прирівняні до нього, вищі навчальні заклади – бакалавр;
- третій і четвертий рівні (залежно від результатів акредитації) – університет, інститут, академія, консерваторія – спеціаліст, магістр.

Вищі навчальні заклади бувають таких типів: національний вищий навчальний заклад, університет, академія, інститут, консерваторія, коледж, технікум.

Відповідно до Болонських домовленостей Україна активно включається в роботу щодо адаптації вітчизняної системи вищої освіти до умов Болонського процесу й разом з європейськими країнами виконує структурне реформування вищої освіти. Україна забезпечує такі освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [5, с. 2].

Сучасний фахівець має глибоко усвідомлювати своє місце і роль в перебудованих процесах, ґрунтовно володіти теоретичними знаннями, професійними вміннями і навичками, вміти мобілізувати трудові колективи на ефективне впровадження прогресивних технологій виробництва різної продукції. У зв'язку з цим, поряд з завданнями навчання, повинні продуктивно вирішуватися і питання розвитку та виховання особистості: розвиток інтелектуальних здібностей, формування сучасного світогляду, пізнавальної самостійності, морально-етичної культури, національної свідомості.

Слід вказати, що потреби економіки у висококваліфікованих фахівцях повною мірою не задоволені. У програмних документах розвитку освіти зазначається, що в окремих системах виробництва фахівців значно менше від їх потреби. У той же час підготовка фахівців за окремими напрямками перевищує їх реальну потребу.

У вищій освіті мають місце пошуки нових підходів до підготовки фахівців, здатних ефективно проводити реформи у різних секторах економіки країни. Упорядковується мережа вищих навчальних закладів освіти, зміцнюється їх навчально-матеріальна та наукова база, впроваджуються нові педагогічні технології, створюються умови для молоді, яка мріє про здобуття вищої освіти, здійснюються заходи щодо інтеграції у світову освітню систему.

Для забезпечення мети – підготовки висококваліфікованого фахівця, необхідно докорінно змінити саме ставлення студента до навчання. Найсучасніші

педагогічні технології, засоби і форми навчання не забезпечать потрібного рівня знань, умінь та навичок студента, якщо він не займе активну особистісну позицію, а його пізнавальна діяльність не буде вмотивованою і цілеспрямованою. Тому активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів повинна знаходитися у центрі модернізації та вдосконалення навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів освіти.

Сучасні соціально-економічні умови дещо негативно впливають на рівень життя більшості громадян. Це призвело до збільшення кількості малозахищених жителів країни. Завдання сучасного педагога полягає у тому, щоб допомогти дитині активно соціалізуватись, зайняти певну життєву позицію. Педагог, який за роки навчання у вищому навчальному закладі зумів успішно адаптуватися до майбутньої професії, може створити належні психолого-педагогічні й організаційно-методичні умови для творчої самореалізації своїх вихованців.

Модель «Школа-Коледж-Університет» сприяє розвитку програми соціального партнерства з органами місцевого самоврядування, закріпленню випускників у місцях їх постійного мешкання, стримуванню міграції висококваліфікованих кадрів, безробіття у будь-якій місцевості, підвищенню освітнього і культурного рівня молоді, її соціальному захисту. Також за такою моделлю є можливість підліткам з сільської місцевості отримати престижні спеціальності і в разі непередбачених обставин (погіршення матеріального стану сім'ї, раннього одруження і т.д.) випускник коледжу може перервати навчання та має можливість працевлаштуватись, вже маючи диплом молодшого спеціаліста.

Унікальність навчання за такою моделлю полягає у тому, що вона дає можливість учням, починаючи з 10 класу освоювати університетську програму. У комплексі 3 роки учні навчаються у коледжі, 2 роки – в університеті. У 10 класі учні проходять програму I-го семестру за обраною спеціальністю, а у 11 класі – програму II-го семестру, що дозволяє після закінчення школи через рік отримати в університеті диплом молодшого спеціаліста. Отримавши диплом, молодь може: працевлаштуватись за отриманою спеціальністю; працевлаштуватись та продовжити навчання заочно; продовжити навчання в університеті та одержати диплом про вищу освіту.

Без вступних іспитів випускники коледжу продовжують навчання на 3-му курсі університету, або, за бажанням, вони можуть працювати та навчатися заочно. Таким чином, термін навчання скорочується на 1 рік. Крім того, студенти навчаються за місцем проживанням.

Таким чином, ступенева освіта зумовлена: вимогами ринкової економіки до підготовки кваліфікованих кадрів, які проявляються у зміщенні акцентів з формування у процесі навчання вузькопрофесійних умінь та навичок на розвиток індивідуальних і творчих здібностей учнів та студентів, свідомого професійного самовизначення, професійної мобільності, появою навчально-науково-виробничих комплексів у системі ступеневої підготовки фахівців та необхідністю теоретичного обґрунтування організаційно-педагогічних умов їх діяльності.

Для подальшого здобування освіти за ступеневими рівнями та спрямування їх до європейського простору освіти усі коледжі заключають договори із вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації.

На даний час Рівненський державний аграрний коледж має укладені договори про навчально-науково-виробничий комплекс з технічних і економічних спеціальностей з Тернопільським національним економічним університетом, з технічних спеціальностей з Національним університетом «Львівська політехніка», з правознавства з Львівським національним університетом ім. І.Франка а також угоду про співпрацю та ступеневу освіту з Національним університетом водного господарства та природокористування, з правознавства з Національним університетом «Юридична академія ім. Ярослава Мудрого, що дає змогу нашим студентам вступати на треті курси із правом зарахування та здачі окремих дисциплін. Тому навчання у коледжі дає змогу студентові освоїтися у студентському колективі та отримати ґрунтовні знання, що потрібні для продовження навчання у вищому навчальному закладі наступного рівня акредитації. Як показує досвід наші студенти після закінчення коледжу більш адаптовані до навчання у вищому навчальному закладі.

Конкуренція обмежує можливості використання неякісної праці та допомагає робити конкурентоспроможним фахівця-випускника на ринку праці. Чим більше конкурентів у Рівненського державного аграрного коледжу, тим більше шансів, що студент буде готовий до кращої роботи. Тому навчальний заклад працює над підвищенням якості освітньої підготовки, щоб ринок праці був набагато ширшим для вибору випускників.

Коли на навчальний заклад впливає один і той самий фактор, скажімо, підвищення заробітної плати або зростання попиту на фахівців, яких готує заклад, то відразу росте кількість бажаючих вступити до нього та продовжити ступеневу освіту саме після навчання у коледжі.

Висновки

Важливим соціально-економічним питанням є працевлаштування випускників вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації. Безробітних серед випускників вищих навчальних закладів практично немає, але не піддаються оцінці масштаби працевлаштування не за спеціальністю, на роботи з нижчими кваліфікаційними вимогами, самозайнятості тощо.

В Україні фактично відсутній моніторинг ринку праці як на регіональному, так і на національному рівні, що передбачає підвищений рівень безробіття для випускників, не готових адаптуватися до нових умов. Необхідно кардинально змінити систему реагування на планування підготовки кадрів з урахуванням запитів роботодавців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. Методологічні засади педагогічної освіти/ Володимир Буряк //Вища школа. – 2008. – № 1. – С. 35-46.
2. Калмикова Л. Реалізація ступеневої педагогічної освіти: навчання за інтегрованими навчальними планами //Початкова школа. – 2001. – № 12. – С. 5-9.
3. Про стан реалізації ступеневої вищої освіти відповідно до Закону України "Про вищу освіту": Рішення колегії від 4.12.03 № 12/5/ Міністерство освіти і науки України.
4. Марцин В. Вища школа України на шляху трансформації у європейський

освітній простір //Вища школа. – 2007. – № 5. – С. 27-35.

5. Сидоренко В. Стандартизація ступеневої підготовки навчання, або Чи все так сталося, як бажалося?/ В. Сидоренко //Освіта. – 2002. – № 50. – С. 2.

6. Выпускники вузов сэкономят деньги работодателей [Електроннийресурс] // Известия. – Режим доступу: www.izvestia.com.ua/ru/article/29101.

7. Грішнова О., Шпирко О. Конкурентоспроможність персоналу підприємства: критерії визначення та показники вимірювання / О. Грішнова, О. Шпирко // Україна: аспекти праці. – 2004. – №3. – С. 3-9.

8. Зиновьев И.Ф., Трохимец Е.И. Конкурентоспособность экономических кадров (монография). – Симферополь, ЧП Феникс, 2008. – 134 с.

9. Калініченко В. Працевлаштування випускників вищих навчальних закладів в контексті соціального партнерства [Електронний ресурс] / В. Калініченко // Теорія і методика професійної освіти, Додаток № 1, 2012 р. – С. 1-7. – Режим доступу: www.tmpe.gb7.ru/docs/dod/12kalinichenko.pdf.

10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

11. Про підвищення рівня працевлаштування випускників вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету міністрів України від 27.08.2010 р. № 1726-р. – Режим доступу: www.uapravo.net/akty/postanovi-osnovni/akt8tuot1h.htm.